

**AKŞEHİR MÜZELERİNDE ÖRNEK BİR HALI RESTORASYON
(YENİLEME)/KONSERVASYON UYGULAMASINA DAİR**

**(ON A MODEL PRACTICE OF CARPET RESTORATION
(RENOVATION)/CONSERVATION IN AKSEHIR MUSEUMS)**

*Ahmet AYTAÇ**

Özet

El dokumacılığı tarih boyunca Türkler için önemli bir sanat kolu olmuştur. Günümüzde üretim azalmıştır. Etnoğrafik anlamda olan ürünler ise müzelerde muhafaza edilmeye çalışılmaktadır.

Birkaç müze dışında tekstil mamullerinin ülkemiz müzelerinde muhafaza ve teşhiri dünya standartlarında yapılamamaktadır.

Konya Akşehir’de bulunan iki müzede yer alan etnoğrafik halılara yönelik yürütülen bir konservasyon ve küçük çaplı restorasyon makaleye konu olarak seçilmiştir.

Anahtar kelimeler: Müze, yenileme, halı, tamir.

Abstract

Hand weaving has been an important art branch for Turks throughout history. Production is reduced in our time. Ethnographically meaningful products are being preserved in the museums.

Apart from a few museums, conservation and exhibition of textiles are not compatible with the world standards in our country.

A conservation and small-scale restoration conducted on ethnographic carpets in two museums in Akşehir, Konya was chosen as the subject of the article.

Key words: Museum, renovation, carpet, restore.

* Dr., Selçuk Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Konya
aaytac@selcuk.edu.tr

GİRİŞ

Tarihin en eski devirlerinden bu yana dokumacılık, hem milletler, hem de Türkler için oldukça önemli bir sanat ve iş kolu olmuştur. Dokuma, gıda, su ve oksijen gibi temel önemi olan ihtiyaçların dışında insan hayatındaki en önemli unsurlardan biridir. Günümüzde her ne kadar mekanik ve gelişmiş makinelerde üretilse de evin mahremiyetini gizleyen perdeden, iç-dış giyime, döşemelik kumaştan, havluya, mendile, sofraya kadar daha pek çok alanda dokumalar insanlığın vazgeçilmezi durumundadır.

Genellikle Türklerin yaşadığı ülkelerde ortaya çıkan dokumanın tarihi de sıkı sıkıya Türklere bağlıdır¹. Uğurlu'ya göre “yeryüzünde ilk iplik eğiren Hz. Havva idi. İlk kez dokuyan ve sof giyende Hz. Adem idi”². Harmancıoğlu'na göre ise “ilk iplik eğirme işi taş devrinde, bundan yaklaşık 25 bin yıl önce başlamış olması muhtemeldir”³.

Yeni üretilere örnek olacak, feyiz alınacak eski dokumalarda yeterince dikkatli korunamamış ve muhafaza edilemeyerek pek çoğu yurt dışına götürülmüştür. Elde kalanların ise sağlıklı bir şekilde muhafazasında çeşitli teknik zorluklar yaşanmaktadır.

Önceleri sadece fonksiyonel amaçla üretilen halı, kilim, kumaş, cicim, sumak giysi gibi tekstil ürünlerinin 19. yüzyıldan itibaren müzelerde yer alması gerektiği fikri doğmuştur. Bu düşünceyle bu tip ürünlere sahip olan kişiler, müze küratörleri, koleksiyoncular tekstil ürünlerinin restore edilip edilmeyeceği veya konservasyona tabi tutulup tutulmayacağı ve bu işlemlerin nasıl yapılacağı konusunda tartışmaya başlamışlar ve tamir işi bu minvalde devam etmiştir⁴. Osmanlıdan beri halı-kilim tamirinin yapıldığı da yine arşiv belgeleriyle ispat bulmaktadır⁵.

¹ ASLANAPA, Oktay, *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, İstanbul, 1972, s.9.

² UĞURLU, Aydın, “Orta Çağ Anadolu Dokuma Sanatı”, *İlgi Dergisi*, İstanbul, 1987, s. 48.

³ HARMANCIOĞLU, Mustafa, *Lif Teknolojisi*, Ege Üniversitesi Ziraat Fak. Yayınları No:88, İzmir, 1973.

⁴ ANMAÇ, Elvan, *1. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokiyumu*, Ank. Ün. Basımevi, Ankara, 1999, s. 75

⁵ AYTAÇ, Ahmet, “Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Dokuma Tamir ve Bakımı İle Alakalı Belgelere Dair”, *1. Uluslararası Türk Sanatları Sempozyumu ve Sanat Çalıştayı (1. International Turkish Arts Symposium and Art Workshop)*, (Editör: Ahmet Aytaç), Konya, 08 – 09 Kasım 2012.

1. ETNOĞRAFİK MÜZECİLİK

Müzecilik ilk olarak müzelerin batıda, soyluların kişisel zevk için çeşitli sanat eserlerini ya da kumandanların ganimetlerini bir araya toplamaları sonucunda ortaya çıkmıştır. İnsanların kendi evlerinde, tapınaklarda, kiliselerde toplanan eserlerin zamanla halka sunulmaya başlanması ile müzeciliğin amaçlarında çok boyutluluğun ilk adımları atılmıştır.

Geleneksel müzecilik daha çok arama, toplama, koruma, bakımını yapma ve sergileme anlayışıyla sınırlıydı. Çağdaş müzecilik anlayışının temelinde ise, her tür müzenin kendi konusu içinde, olabildiğince çok eseri toplayıp, korunmasını sağlamak ve bunları halkın yararına sunmak amacı vardır. Günümüzde müzeler birer yaygın eğitim kurumu olarak halkı eğitmeyi, kültür ve bilimi topluma aktarmayı hedefleyerek iletişim ve halkla ilişkileri başlıca yöntemler olarak kullanmaya yönelmişlerdir⁶.

Türk halkının maddi kültür eserlerini koruyacak bir etnoğrafya müzesinin 1924’lerde kurulması kararı ve 1930’larda Ankara’da Türkiye’nin ilk etnoğrafya müzesinin açılması da oldukça önemlidir⁷.

Müze sergilemelerinin en büyük özelliği; kısa süreli değil, uzun bir zaman dilimine yayılan sergilemeler olmasıdır⁸. Sürekli, geçici, gezici gibi sergileme türleri vardır.

Sergi alanına giriş ve çıkışlar iyi planlanmalıdır; sergi alanı, gezecek ziyaretçilerin sayısı ile orantılı olarak yeterli giriş çıkışa sahip olmalı ve ziyaretçilerin devamlı akışını sağlayacak trafik düzeni yapılmalıdır. Dolaşım için gerekli işaretler ve semboller olmalıdır. Sergilemede, izlenecek yönü belirleyen işaret ve semboller kullanılmalıdır. Vitrinler konuları birbirini izleyecek biçimde sıralanmalı. Vitrin içi düzenlemesinde eser yığılmalarına meydan verilmemelidir. Sergilemede aydınlatma ve etiketleme de çok önemlidir⁹.

Halı ve kilim türü tekstiller mümkün ise kimyasal içermeyen, yağdan arındırılmış kalın kumaşlara teğellemeye metoduyla kenarlarından tutturularak boyuna sergilenmelidir. Giysi gibi tekstiller ise cam vitrinler içerisinde sergilenebilir.

⁶ ATAGÖK, Tomur, <http://csmuze.anadolu.edu.tr/bilgi-ve-g%C3%B6r%C3%BCnC5%9Fler/proftomur-atag%C3%B6k.02.10.2013>.

⁷ ERDENTUĞ, Nermin, *Türk Etnoğrafya Çalışmaları*, s. 65-66.

⁸ ERKMEN, Bülent, *Son İşler Recent Works*, İstanbul, 2004, s. 65.

⁹ SOYSALDI, Aysen, “Konservasyon Teknikleri”, (Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları), Ankara, 2013.

Ahmet Aytaç
Akşehir Müzeleri'nde Örnek Bir Halı Restorasyon (Yenileme)/Konservasyon Uygulamasına Dair
(On A Model Practice Of Carpet Restoration (Renovation)/Conservation In Akşehir Museums)

Fotoğraf: 1, Tekstil restorasyon personeli konservasyon işlemlerinde¹⁰.

Fotoğraf: 2, Exhibition in Historical Buildings Museum'da restorasyon bölümü¹¹.

Ayrıca son yıllarda dünya müzelerinde restorasyon (yenileme) ve konservasyon birimleri de oluşturulmaktadır. Newyork Metropolitan Müzesi bu anlamda son derece gelişmiş bir restorasyon birimi oluşturmuştur.

2. TEKSTİLLERDE RESTORASYON ve KONSERVASYON

Bir halı veya kilimin restore edilip edilmeyeceği aşağıda belirtilen dört ana maddeye göre karar altına alınır:

- Halının nerede kullanılacağı,
- restorasyonun ekonomik olup olmadığı,
- estetik olarak restorasyona değip değmeyeceği,
- manevi veya tarihi değeri olup olmadığı.

¹⁰ <http://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&sl=en&u=http://www.jewishmuseum.cz/en/acollectret.htm&prev=/search%3Fq%3Dtekstil%2Brestoration%26start%3D10%26sa%3DN%26biw%3D1008%26bih%3D497.10.11.2013.>

¹¹ <http://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&sl=en&u=http://www.jewishmuseum.cz/en/acollectret.htm&prev=/search%3Fq%3Dtekstil%2Brestoration%26start%3D10%26sa%3DN%26biw%3D1008%26bih%3D497.10.11.2013.>

Tüm bunlarla birlikte konservasyon ya da restorasyon ekibinin aldığı eğitimi, donanımı, tecrübesi ve kullandığı uygulama metodu da önemli rol oynar.

Bazı tamir metotları

Restorasyonda dokuma yapısı yeniden oluşturulur ve goblenle kaplanarak tasarımlanır.

Kopyalama ve üretim: Çok yıpranmış olan tekstillerde yeniden yapılandırılarak orijinal haliyle sergilenebilir. Kullanılacaksa goblenle kaplamak daha uygun olur.

Sabitleme: Bu tekstillerin sergilenebilmeleri için çerçeveleme ya da kutu içerisinde muhafaza gibi destek sistemleri sağlanmalıdır. Böylece daha ileri zararların tehlikesi önlenerek asılabilir.

Goblenle örme: Eseri asma anında gerilmeyi önlemek için desteğin sağlanmasıdır.

Asma sistemi: Tekstillerin asıldığı araç olarak alüminyum veya ağaçtan yapılmış bir düzenek tercih edilmelidir.

Islak temizleme: Tekstiller deiyonize edilmiş suyla yıkanır.

Yüzey temizleme: Büyük ölçülerdeki tekstiller için uygunmalıdır.

3. ÖRNEK BİR UYGULAMA: AKŞEHİR VE BATI CEPHESİ KARARGÂHI MÜZELERİNDEKİ DOKUMALARA UYGULANAN RESTORASYON VE KONSERVASYON İŞLEMLERİ

3.1. Akşehir Müzesi ve Batı Cephesi Karargâhı Müzesi

Konya'nın Akşehir ilçesi, Kültür Bakanlığı'na bağlı Akşehir Müzesi (Sahip Ata Fahreddin Ali Medresesi=Taş Medrese) ve Batı Cephesi Karargâhı Müzesi'ne ev sahipliği yapmaktadır.

Kurtuluş Savaşı döneminde Batı Cephesi Karargâhı olarak kullanılan bina ve kimi araştırmacılar tarafından Akşehirli olabileceği ihtimali de olduğu söylenen ünlü Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali¹² tarafından yaptırılan Medrese, tarihi vasıfları nedeniyle önem arz eden yapılar olup, her ikisi de günümüzde müze olarak kullanılmaktadır. Her iki müzede de eski dönemlere ait pek çok eser sergilenmekte ve muhafaza edilmektedir.

¹² ERDEMİR, Yaşar, "Ünlü Selçuklu Veziri Sâhip Ata Akşehirli midir?", *I. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri*, Akşehir, 6-7 Temmuz 2005, s.21-29.

Sahip Ata Fahreddin Ali Medresesi 13. yüzyılda külliye şeklinde inşa edilmiştir¹³. Son yıllarda ziyarete kapalı olmakla birlikte, Akşehir Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Kurtuluş Savaşı döneminde Garp Cephesi Komutanlığı Karargâhı olarak da kullanılmış olan yapı ise 1964 yılına kadar Akşehir Belediyesi hizmet binası iken, 1965 yılında Batı Cephesi Karargâhı Müzesi olarak yeniden düzenlenmiştir¹⁴.

Fotoğraf: 7, Batı Cephesi Karargâhı Müzesi (Fotoğraf: A. Aytaç arşivi).

Fotoğraf: 8, Akşehir Müzesi (Sahip Ata Fahreddin Ali Medresesi) (Fotoğraf: A. Aytaç arşivi).

3.2. Akşehir ve Batı Cephesi Karargâhı Müzeleri'nde Bulunan Dokumalara Yönelik Uygulanan Konservasyon / Restorasyon Çalışmaları

Her iki müzede pek çok eserin yanı sıra muhtelif dönemlere ait düz dokumalar, halı seccâdeler, yolluk ve taban halıları da muhafaza edilmektedir. İmalat tarihi 17. ile 20. yüzyıllar arasında değişen bu dokumalar karakteristik özellikleri ile oldukça dikkat çekicidir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 03/03/2003 tarih ve B.16.0.AMG.0.10.00.01/707.1/33 sayılı izni ile bu müzelerde bulunan halı ve kilim dokumalarına yönelik olarak ilgili dönemde bir takım küçük çaplı restorasyon ve konservasyon çalışmaları yapılmıştır.

Çok eski tarihlerde bilir kişiler tarafından düzenlenmiş olan envanter kayıtlarında kimi dokumaların yörelendirme ve tarihlendirmelerinde bir takım eksiklikler, hatalar tespit edilmiştir. Bu çalışmada, yöre tespiti ise; eserin desen ve renk özellikleri ile beraber ele geliş şekli, havlı ve arka

¹³ SAMUR, Tahsin, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, Konya, 1996, s. 72.

¹⁴ AYTAÇ, Ahmet, "Akşehir Müzelerinde Bulunan Halılar ve Atatürk'e Hediye Edilen İki Adet Halıya Dair", *Dokuz Eylül Üni. Güzel San. Fak. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Bildirileri*, İzmir, 16-18 Kasım 2006, s.11-18.

yüzeyinden dokuma alışkanlıkları analizi ve kullanılan lif cinsi ile boya özellikleri belirlenerek tüm bunlar arasında bağ kurmaya çalışılarak yapılmaya çalışılmıştır.

Yörelere ait desen, renk özellikleri ile boya, lif durumları ve düğüm sıklığı dikkate alınarak üretildikleri zaman tespit edilmeye çalışılmıştır.

En ve boy ölçümleri, havlı yüzeyin başlangıç ile bitim noktaları esas alınarak yeniden belirlenmiştir.

Envanter bilgilerinde düğüm sıklığı ile ilgili her hangi bir bilgi olmamakla beraber teknik olarak şartlar yerine getirilerek her bir dokuma için ayrı ayrı düğüm sıklıkları belirlenmiştir¹⁵.

Renklerde solma, boya kuma gibi olumsuz durumlara yol açmayacak şekilde, fazlaca kimyasal içermemesine dikkat edilen sabun çözeltisi ile yıkama işlemine tabi tutulmuştur.

Çoğunluğu yarım, eksik, kopmuş, lif ömrünün tükenmesi ile parçalanma noktasına gelmiş halde olanlar, oldukça nazik şekilde, dikkatle, yıkamadan başkaca bir işleme tabi tutulmaksızın asitli bir katkı olmadan üretildiği dikkate alınarak seçilen beyaz renkli kalın kumaşlara monte edilerek daha fazla parçalanmaları ve erimeleri önlenmeye çalışılmıştır.

Tüm dokuma eserler, pek çok müzede de koruma amaçlı kullanılan bir takım ilaçlarla güve ve mikroorganizma tahribatının devam etmemesi için ilaçlanmıştır. Sergilenmeyenler ise monte edildikleri kumaşlarla birlikte rulo haline getirilerek, güneş ve diğer zararlı ışıklardan korunmak üzere hazırlanan bez torbalarda muhafaza altına alınmışlardır.

3.3. Batı Cephesi Karargâhı Müzesi'nde bulunan halılardan bazı örnekler

¹⁵ AYTAÇ, Ahmet, *Akşehir Müzeleri'nde Bulunan El Dokumaları*, Akşehir, 2007.

Birinci örnek

Fotoğraf: 10.

Örnek No:1

Fotoğraf No :10

Envanter No:642

İnceleme Tarihi: 09.06.2003

İlgili Koleksiyon:Batı Cephesi Karargâhı Müzesi

Koleksiyona Geliş Biçimi: Anıtkabir Müzesi Komutanlığı'ndan nakil

İmalat Tarihi: XX. Yüzyıl ilk çeyreği

Cinsi:İpek Halı

Yöresi: Hereke (Desen İran, ancak düğüm tekniği Türk Düğümü
Büyük bir olasılıkla Hereke'de dokunmuş bir halı.

Ebatları:127x198 cm.

Kalitesi:90x90

Seçilen Konu:Bitkisel bezeme

Kullanılan Malzeme:İpek

Boya Özelliği:Kimyasal boya

Düğüm Tekniği:Türk düğümü

Durumu:Bütün halde

Kompozisyon: Bir büyük, beş adet küçük bordürden ibaret olan halının büyük bordürü kırmızı renklidir. Sedeflerle birbirinden ayrılan bordürler bitkisel motiflerle bezenmiştir. Beyaz renkli orta kompozisyon alanında

hatai, yaprak, dal ve çiçeklerden oluşan raport bir bitkisel desen yer almaktadır**.

UYGULANAN TAMİR : Büyük ve küçük su ile zeminde birkaç küçük güve tahribatıyla oluşan delik kısımlardaki eksik düğümler tamamlanmış ve yıkama işlemine tabii tutulmuştur.

İkinci örnek

Fotoğraf: 11.

Örnek No:2

Fotoğraf No :11

Envanter No:77-135

İnceleme Tarihi:09.06.2003

İlgili Koleksiyon:Batı Cephesi Karargâhı Müzesi

Koleksiyona Geliş Biçimi:Akşehir Belediyesi'nden nakil

İmalat Tarihi:XVII. Yüzyıl son çeyreği

Cinsi:Halı seccâde

Yöresi: Kula

Ebatları:126x177 cm

Kalitesi:45x65

Seçilen Konu:Bitkisel, geometrik, mimari bezeme

Kullanılan Malzeme:Yün

Boya Özelliği:Doğal boya

** Genel Kurmay Başkanlığı Anıtkabir Komutanlığı'nın 22.05.2003 ve 3096-1-03/941(955)sayılı yazılarına göre 16Nisan1966 tarihinde dönemin Arkeoloji Müze Müdürü Raci TEMİZER tarafından Anıtkabir'den teslim alınan ve zamanın bedeli ile 25.000 TL. değer biçilen Atatürk'e ait ipek halı Akşehir Müzesi'ne teslim edilmiştir.

Düğüm Tekniği:Türk düğümü

Durumu:Bütün halde

Kompozisyon: Gördes halılarını anımsatan desen şemasıyla on yedi adet bordürü olan, mihraplı düzendeki bu halı yörede geleneksel adıyla “sekiz sulu” olarak anılır. Bordürlerin birkaçında suyolu şeklinde zigzaglar, bir kaçında ise yörede sinek olarak tanımlanan yanışlar yer alır. Diğerlerinde de baklava şeklinde göz yanışları vardır. On sekizinci bordür olarak da nitelendirilebilecek olan en içteki ince bant üst yatay bordür olarak dolamayıp mihrap üstü zeminde belirli aralıklarla yan yana bantlar halinde sıralanmıştır. Ayaklık ve alınlık bölümlerinin yer aldığı seccadenin orta kompozisyon alanı lacivert renkli olup, tüm yüzey küçük bereket yanışları ile dolgulanmıştır. Kademeli mihrap nişlerinin birleştiği noktadan aşağıya doğru bağlantısız olarak bir kandil yanışı yer almaktadır***.

Uygulanan Tamir: Büyük ve küçük su ile zeminde birkaç küçük güve tahribatıyla oluşan delik kısımlardaki eksik düğümler tamamlanmış ve yıkama işlemine tabii tutulmuştur.

Üçüncü örnek

Fotoğraf: 12.

Örnek No:3

Fotoğraf No:12

Envanter No:79-22

İnceleme Tarihi:09.06.2003

İlgili Koleksiyon :Batı Cephesi Karargâhı Müzesi

Koleksiyona Geliş Biçimi:Akşehir Belediyesi'nden nakil

*** Müze kayıtlarına göre 03.03.1965 tarihinde Akşehir Belediyesi'nden devir olan halı seccâde ili ilgili olarak, Akşehir Belediyesi'nin 20.05.2003 tarih ve 16-2186 sayılı yazı ile halı seccâde hakkında kayıtlarında her hangi bir bilginin döneminde kayıt edilmediği bildirilmiştir. Ancak halının Belediyeden devir olması ve Kurtuluş Savaşını takip eden zamanlarda Müze binasının Belediye binası olarak hizmet görüyor olması ile müze envanterlerine göre halının Atatürk'e hediye edilmiş olması durumu, Büyük Atatürk'ün halıyı Batı Cephesi Karargâhını ziyaretleri esnasında kullandığı, dolayısıyla da seccâdenin bir tarihe tanıklık ettiği ortaya çıkmaktadır.

İmalat Tarihi:XX. Yüzyıl ilk çeyreği

Cinsi:Taban Halısı

Yöresi:Azerbaycan (Serapi / Heriz)

Ebatları:460x698 cm.

Kalitesi:24x30

Seçilen Konu: Bitkisel bezeme

Kullanılan Malzeme: İlme ipliği yün, çözgü ve atkı iplikleri pamuk

Boya Özelliği: Kimyasal boya

Düğüm Tekniği: Türk Düğümü

Durumu: Bütün halde

Kompozisyon: Oldukça büyük ebatlı olan bu halının bir adet büyük, altı adette küçük bordürü vardır. Birinci dış küçük bordürde geometrik halde çiçek ve yapraklar koyu pembe zemin üzerine işlenmiştir. İkinci dış küçük bordürde de diğerine benzer geometrik halde çiçek ve yapraklar yeşil zeminle bütünlenmiştir. Üçüncü küçük bordürde ise beyaz zemin üzerine yapraklar ve bunları birbirine bağlayan çiçekler yer almaktadır. Koyu pembe renkli büyük bordürde ise geometrik halde hatailer, yaprak ve çiçekler vardır. İç küçük bordürler ise dış küçük bordürlerin aynısıdır. Lacivert renkli orta kompozisyon alanında ise heriz tipi oldukça büyük şekilde, hatai, palmet ve geometrik halde çiçek, dal ve yapraklardan ibaret bir düzenleme yer almaktadır****.

Uygulanan Tamir: Saçaklarda eriyen kısımlara yeniden saçak uygulaması yapılmıştır. Büyük ve küçük su ile zeminde birkaç küçük güve tahribatıyla oluşan delik kısımlardaki eksik düğümler tamamlanmış ve yıkama işlemine tabii tutulmuştur.

3.4. Akşehir Müzesi'nde (Sahip Ata Fahreddin Ali (Taş) Medresesi) bulunan dokumalar

Birinci örnek

**** Halının Belediye'den devir olması ve imalat tarihi olarak 20. yüzyılın ilk çeyreği üretimi olması, binanın Batı Cephesi Karargâhı olarak kullanıldığı dönemde de orada bulunma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

Fotoğraf: 15.

Örnek No:1

Fotoğraf No:15

Envanter No:379

İnceleme Tarihi:14.07.2003

İlgili Koleksiyon:Taş Medrese Müzesi

Koleksiyona Geliş Biçimi: İplikçi Camii'nden nakil

İmalat Tarihi: İXX. Yüzyıl ikinci çeyreği

Cinsi: Halı

Yöresi: Konya / Yörük

Ebatları: 118x126 cm

Kalitesi: 26x30

Seçilen Konu:Geometrik bezeme

Kullanılan Malzeme: Yün

Boya Özelliği: Doğal boya

Düğüm Tekniği:Türk düğümü

Durumu:Yıpranmış, bütün halde

Kompozisyon:Kareye yakın formdaki halı üç bordürden ibarettir. Dış küçük bordürde keskin uçlu çengeller yer alırken, ortadaki diğer küçük bordürde beyaz renkli küçük çengel motifleri bulunmaktadır. Farklı renklerde karelere bölünmüş büyük bordürde ise koçboynuzu yanırları yer almaktadır. Sonsuzluk ilkesine göre düzenlenmiş orta kompozisyon alanında birisi yarım olmak üzere iki adet top yer almaktadır. Üstteki yeşil renkli topun merkezinde akrep yanırları vardır. Bereket, göz, haç yanırları ise her iki topta da dolgu yanırları olarak kullanılmıştır. Topların (madalyonların) dışındaki alanda ise akrep ve haç yanırları yer almaktadır.

Uygulanan Tamir: Yıkama işlemine tabii tutulmuş ve arka tarafına teyellemeyle kumaş kaplanmıştır.

İkinci örnek

Fotoğraf: 16.

Örnek No:2

Fotoğraf No:16

Envanter No:380

İnceleme Tarihi:14.07.2003

İlgili Koleksiyon:Taş Medrese Müzesi

Koleksiyona Geliş Biçimi:İplikçi Camii'nden nakil

İmalat Tarihi:Xvii. Yüzyıl ilk çeyreği

Cinsi:Halı

Yöresi: Uşak

Ebatları: 154x213 cm

Kalitesi: 32x40

Seçilen Konu: Bitkisel, geometrik bezeme

Kullanılan Malzeme:Yün

Boya Özelliği: Doğal boya

Düğüm Tekniği:Türk düğümü

Durumu: Parça halinde

Kompozisyon: Yıldızlı Uşak halısından gelişen deseniyle oldukça yıpranmış büyük ebatlı bir halının parçasıdır. Kırmızı zeminli dış büyük bordürde, lacivert zeminli iç büyük bordürde, geometrik halde kıvrık dallar, çiçekler yer almaktadır. Sarı zeminli iç küçük bordürde ise geometrik halde tekrar eden kırmızı renkli yaprak, dal ve çiçek kompozisyonu görülür. Orta kompozisyon alanı kırmızı olan halıda yıldız-madalyon ortası kırmızı iken uçlar laciverttir. Yıldızın parçaları ise dikim kenara ilave edilmiştir. Bu

tip halılarda yıldız-madalyon halının ortasını belirlemez. Sonsuzluk ilkesine dayalı olarak yatay ve dikey kenarlarda yarım bırakılır. Orta kompozisyon alanının boşluklarında ise geometrik halde çiçek, dal ve yapraklar dolgu motifi olarak kullanılmıştır.

Uygulanan Tamir: Yıkama işlemine tabii tutulmuş ve arka tarafına teyellemeyle kumaş kaplanmıştır.

Üçüncü örnek

Fotoğraf: 17.

Örnek No: 3

Fotoğraf No: 17

Envanter No:381

İnceleme Tarihi:14.07.2003

İlgili Koleksiyon:Taş Medrese Müzesi

Koleksiyona Geliş Biçimi:İplikçi Camii'nden nakil

İmalat Tarihi: İXX. Yüzyıl ilk çeyreği

Cinsi: Halı seccâde

Yöresi: İç Anadolu/Ladik-Kırşehir

Ebatları: 85x105 cm

Kalitesi: 26x30

Seçilen Konu: Bitkisel, geometrik, nesneli, mimari bezeme

Kullanılan Malzeme:Yün

Boya Özelliği:Doğal boya

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Durumu: Oldukça yıpranmış

Kompozisyon: Lale motifleri ile Ladik havası veren bu seccâde iç-dış

sedefleri ve indigo renkleri ile Kırşehir etkilerini de hissettirmektedir. Üç küçük bir büyük bordürden ibarettir. Açık kahve zeminli dış küçük bordür ile kiremit kırmızı zeminli büyük bordürde geometrik halde yaprak, dal ve çiçekler sıralanmaktadır. Açık kahve zeminli iç küçük bordürde baklava şeklinde küçük göz yanırları sıralanmıştır. İkinci iç küçük bordür ise beyaz zeminli olup su yolu yanırları ile dolgulanmıştır. Mihrap içi orta kompozisyon alanı ve başlangıç ayaklık boşluğu kırmızı renklidir. Mihrap üstü bölüm ise koyu lacivert renklidir. Kancalı kademeli mihrap nişlerinin hemen altında Arapça Hicri 1242 tarihi yazılıdır. Mihrap üstü zeminde geometrik halde bitkisel motifler ve mihrap yakınlarında sağlı sollu birer adet ibrik yanırları yer almaktadır. Çok yıpranmış haldeki mihrap zemini koyu mavi renkli geometrik yanırlarla dolgulanırken başlangıç tarafında ise mavi renkli üç adet stilize halde lale yanırları yer alır.

Uygulanan Tamir: Yıkama işlemine tabii tutulmuş ve arka tarafına teğellemeyle kumaş kaplanmıştır.

SONUÇ

Günümüzde pek çok sorunu olan Türk halı sanatı bilinçli ya da bilinçsizce süren üretim ile dünya pazarında var olma savaşı vermektedir. Üretim gün geçtikçe azalmaktadır. Dolayısıyla eldeki mevcut örneklerin muhafazasında daha da özenli olunması bir zorunluluk haline gelmiştir.

Ancak, tekstillerde restorasyon ve konservasyon öncesinde, ışık, nem, kir ve mikro organizmaların daha aktif kontrol edilmesiyle ilgili tedbirler de alınmış olmalıdır. Sorunu çözmek için önleyici tedbirlere öncelikle başvurulmalıdır. Organizmaların kontrolü karmaşık bir olay olduğundan uzmanlara danışılmalı, kullanılan yöntemlerin korunacak ürünlerle uyumluluğu dikkate alınmalıdır.

Günümüzde bu tür eserlerin muhafaza edildiği müzelerde dokumaların korunması için teknik yetersizlik, ilgili personel yokluğu ya da depolama, sergileme zorlukları gibi pek çok nedenden dolayı, özel örnekler tehlike altındadır. Bahsedilen bu koşullar ideal ve gelişmiş çağdaş müzelerde uygulanmaktadır. Türkiye’de birkaç müze dışında, etnografya müzelerinde bulunan tekstil eserlerinin sergilenme ve depolanma şartlarının gelişmiş ülkelerdeki çağdaşlarının gerisinde kaldığı ve bilimsel müzeleme kurallarına uygun olmadığı bilinmektedir.

Akşehir Müzeleri envanterlerinde kayıtlı bulunan tüm halı ve kilime uygulanan konservasyon ve zorunlu/küçük çaplı restorasyon ile eserlerin sağlıklı muhafazası için gerekli tedbirler alınmıştır. Müzelerde muhafaza

edilen örneklerin konservasyonuna ve restorasyonuna profesyonel bir bakış açısıyla yaklaşılmalıdır. Akşehir ve Batı Cephesi Karargâhı Müzeleri'nde yapılan çalışma buna iyi bir örnek teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- ANMAÇ, Elvan, *1. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu*, Ank. Üniv. Basımevi, Ankara, 1999, s. 75
- ASLANAPA, Oktay, *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, İstanbul, 1972, s.9.
- AYTAÇ, Ahmet, *Akşehir Müzeleri'nde Bulunan El Dokumaları*, Akşehir, 2007.
- AYTAÇ, Ahmet, "Akşehir Müzelerinde Bulunan Halılar ve Atatürk'e Hediye Edilen İki Adet Halıya Dair", *Dokuz Eylül Üni. Güzel San. Fak. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Bildirileri*, İzmir, 16-18 Kasım 2006, s.11-18.
- AYTAÇ, Ahmet, "Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Dokuma Tamirâtı Ve Bakımı İle Alakalı Belgelere Dair", *1. Uluslararası Türk Sanatları Sempozyumu ve Sanat Çalıştayı (1. International Turkish Arts Symposium and Art Workshop)*, (Editör: Ahmet Aytaç), Konya, 08 – 09 Kasım 2012.
- ERDEMİR, Yaşar, "Ünlü Selçuklu Veziri Sâhip Ata Akşehirli midir?", *1. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri*, Akşehir, 6-7 Temmuz 2005, s.21-29.
- ERDENTUĞ, Nermin, *Türk Etnoğrafya Çalışmaları*, s. 65-66.
- ERKMEN, Bülent, *Son İşler Recent Works*, İstanbul, 2004, s. 65.
- HARMANCIOĞLU, Mustafa, *Lif Teknolojisi*, Ege Üniversitesi Ziraat Fak. Yayınları No:88, İzmir, 1973.
- SAMUR, Tahsin, *Akşehir'deki Türk Mimari Eserleri*, Konya, 1996, s. 72.
- SOYSALDI, Aysen, "Konservasyon Teknikleri", (Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları), Ankara, 2013.
- UĞURLU, Aydın, "Orta Çağ Anadolu Dokuma Sanatı", *İlgi Dergisi*, İstanbul, 1987, s. 48.

İnternek kaynaklar

- ATAGÖK, Tomur, <http://csmuze.anadolu.edu.tr/bilgi-ve-g%C3%B6r%C3%BC%59Fler/proftomur-atag%C3%B6k.02.10.2013>.
- <http://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&sl=en&u=http://www.jewishmuseum.cz/en/acollectret.htm&prev=/search%3Fq%3Dtekstil%2Brestoration%26start%3D10%26sa%3DN%26biw%3D1008%26bih%3D497.10.11.2013>